שָׁלֹשׁ דְּרָשׁוֹת עַל־הַיַּהֲדוּת.

(בקורת).

אם אמת היא מה שאמר הֶגֶל לפני מאה שנה, ש.עם שאין לו מֶטָפִיסיקה הוא כביכול־מקדש מלא הוד והדר, שנסתלקה ממנו השכינה",–מה נאמר אנחנו, בני המאה העשרים, בני אותו הדור, שהרורות שקדמו לו כבר עטרו אותו בכל העטרות וקישטוהו בכל עדיי תקותיהם?–הרבה מקדשים בנינו לנו. אך כלום שוכנת בהם השכינה? – נהרלדלנו, ידנו ממה. עדיין אנו עומדים תחת השפעתה של אותה ההשקפה, שנולדה תחת ממשלתה של חכמת־הטבע ושנצחונותיה הגדולים בחיינו החיצוניים לא יהיו שוים בעינינו כלום אם נשים לב אל הפצעים, שנפצעה האנושיות על־ידה. כי האדם נחשב בעיניה כאֶטום. וכשם שהאטום – חייו הם תנועות, שנגזרו עליו מן החוץ והוא עצמו אינו אלא המרכז של היחוסים וכלליותם ואין לו חיים פנימיים, – כך אף האדם, לפי ההשקפה המכונימטית שמושלת במדע ער היום, אינו אלא משחק בידי מצב הדברים: הוא יצור ואינו יוצר, עשוי ואינו עושה. חוקי־ההויה הם גורה שנגזרה עליו ושאין להמלט ממנה. כל רצון הוא רק מראה מדומה, דמיון כוזב ואחיזת־עינים. ואין לך „תוך", שלא יהא נעשה ל„חוץ" אם תסתכל בו היטב...

כל האנושיות של עכשיו סובלת תחת סבל־ירושה זה. אין גבורים בזמן הזה. „לפנים היה היוצר הגדול נכון לשנות על־ידי מעשיו את פני האדמה ולהטביע את חותמו על ההויה. לא ראה את עצמו משועבד לתנאי העולם. כי חירות אלוהַ היתה חירותו ואת דבר אלהים חָש בהחלטותיו, כמו שחָש את הדם נוזל בעורקיו. בטחון זה חרב. את רוח־הגבורה חנקו בילד עוד בשעה שהיה מוטל בעריסה. התקדמות קטנה–זוהי כל תקות הדור הזה... אך מי שאינו יכול לשאוף אל הא־אפשר ישיג רק את האפשר ביותר. ובכן יש לנו במקום נשמות כבירות – נשמות עסקניות ומבקשות פשרות. ואף את הגענועים לעולמות חדשים מלאי־נבורה הרעיל הזמן הזה: הדונמה היותר מראנית לכך נראית באותו האיש, שבו היו הגענועים חזקים יותר מבכל בני גילו ושבכל זה לא עלה בידו להפָּטֵר מאמונה ההתפתחות האמית: בפרידריך ניטשה" (בוֶר).

אך אם כל האנושיות מתיפחת תחת סבל „אמונה" זו, הנה בשבילנו, היהודים, היא לא רק אסון, אלא המות עצמו. עם חי על אדמתו, שאנן ובטוח, אינו מושפע כל־כך מאמונותיו ומן ההשקפות השוררות בעולמו. אך עם, שכל הויתו היא שאלה גדולה, עם, שקיומו הוא כל כך פרוֹבְלֵימַטי, עד שכל דור ודור דן

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ומכריע מחדש, אם הוא רוצה להיות הסוף או ההתחלה,– עם כזה הלוי כולו בסביבה הרוחנית, שבניו חיים בה, וממש אינו יכול לחיות את חייו הפשוטים בלי שתהיה לו אותה שכינה, שעליה דבר הֶגֶל.

הספר הקטן, שעליו אני רוצה לדבר בזה: „שלש דרשות על היהדות", שדרש מארטין בובר[1], יכול להיות לנו – אם רק רוצים אנו בזה בעצמנו– אבן־פנה להשקפת־עולם יהודית חדשה.

דברתי על הסכנה, שנשקפת לנו מכל השקפת־עולם, שרואה את נקודת־הכובד בסביבת האדם ולא בפנימיותו. והנה השקפה כזו היתה ה„ליבראליזם", שמֵידה קבלה היהדות המערבית את שוויי־הזכויות. וההתבוללות המערבית – מה הוא אם לא נצחון הסביבה על הפנימיות שלנו?–איני מדבר, כמובן, על אותם היחידים, שההתבוללות היתה להם ל„הוך" של נשמותיהם, על אותם האידיאליסטים, שבשעה שנלחמו נגד קיום היהדות המאובנת, נלחמו מלחמה קשה, שמקורה היה בלבם היהודי... על המון המתבוללים אני מדבר, שלא נלחמו ולא נצחו. שרק מתוך התרשלות אָבדו את עצמותם עד שחייהם נעשו לתוצאה של כחות חיצוניים. כך היה הדבר אצל רוב ה„משכילים" המערביים. עד שבאה התנועה הלאומית שלנו והולידה כח חרש בלב היהודים, כח פנימי, והורתה את היהודי, שהבֵּירה בידו: להיות או לחדול. בדרשה הראשונה שבספרו מדבר בובר אל אותם היהודים, שעוד לא החליטו: אם לחיות חיי־עצמם או חיי אחרים, שעוד יש להם ברירה בין ההבליות, שהסביבה מנשת להם, ובין גאולת־עצמותם. אמנם, חסרי־דעה היינו אילו היינו רוצים לפרוש את עצמנו מן ההרבות הסובבת אותנו. יודעים אנו, שיותר מכל עם הרבותי אחר אנו, היהודים, עם של תערובת קולטורית אנו. אך רוצים אנו להיות לא עבדי תערובת זו, אלא אדוניה. הברירה שבידינו היא ההחלטה בדבר כחם של חֶלְקֵי תערובת זו: ידו של מי תהיה על העליונה?

דרשה זו היא כהקדמה־לספר עצמו. כאילו היה הנואם מבקש אותו העולם, שיָכול לגלות את סתרי נשמתו. עדיין הוא מכין את הבמים המשותף, שעליו יעמדו הוא ושומעיו. אך כבר אנו שומעים דברים, שאין להם שום שייכות למלחמת הלאומיים והמתבוללים, שאין להם בכלל שום יחס חברותי. מה היא שאלת כל שאלתנו? – זוהי שאלה – משיב ב. – שאנו יכולים לבררה רק בתוך נשמותינו ושאין לה שום צורה חברותית. והוא מסתייע בדבריו של מוריץ היימאן: „מה שיהודי מטולטל על האי היותר בודד, שאין לנשת עליו, יכיר בתור שאלת־היהדים שלו, – זו, רק זו היא שאלתנו". ובכן צורך של ברירה יש גם מעבר לגבול המבדיל את היהודי הלאומי מן המתבולל, יש צורך של ברירה גם ליהודי בתוך יחיד?–אמנם, יש צורך כזה – אפשר להשיב מתוך דבריו של בובר. יש קרע גם בלבו של אותו יהודי, שכבר אמר „הן" לקיום היהדות. כאן מתחלת בשביל היהודי הטראגידיה של עמו עוד הפעם. שהרי אם אנו אומרים „הן" לעצמנו, אנו מרגישים את כל הקלקול וההשחתה, שמהם אנו צריכים להשתחרר ולשחרר את הדורות הבאים. כי זהו גורל היהדות: נתערבו בה

[1]) Martin Buber: Drei Reden über das Judentum. Frankfurt a/M. 1911.

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

זנתלכדו המוהר והבעור, הנשגב והשפל. היהדות אינה פשוטה ובעלת פרצוף אחד, הוא נשמעת לשני פנים ומלאה נגודים. היהדות היא מחזה פולארי. „זהו ודאי – אומר המשורר יעקב וואסרמאן –: צבוע או אדם תמים; מסוגל ליופי ועם זה–מכוער; האנגי וסנפן, פוחז׳ ומשחק בקוביה, קנאי או עבד פחדן– כל זה הוא היהודי. זוהי הפרובליטה היותר עמוקה של היהדות, סתירת הויתה המלאה חידת־השניות. אין לך עם שנתן לעולם בונדים ומוסרים בני־בליעל כעמנו, ולא קמו לעם אחר נביאים וגואלים נעלים ונשגבים כלעמנו. ושניות זו אינה מהגלית אצלנו רק בדורות שונים, אלא הם באים ומצויים בזמן אחד, זלעתים תכופות – באדם אחד, שבלבו נלחמים שני היצרים עד שהוא משיג על־ידי ההתחלחלות וזעזוע ציר זה או אחר של המוסר. בכל יהודי חיה שניות זו. שום אדם לא יבין כמו שמבין היהודי, כיצד מביא אדם את עצמו לידי נסיון. שניות זו יכול לגלות כל אחד מאתנו בתוך נשמתו, אם אך רוצה הוא להיות ישר ונאמן ביחס אל עצמו. וזו חובתנו: להיות אמיצים ועשויים לבלי־חת, לבדוק את נשמתנו בלא חמלה ולא להמלט מפני המציאית הפנימית של הויתנו (בובר, עמ׳ 40).

נקרא את ספר דברי־הימים של עמנו ונתבונן באיזה תקופה שנרצה – תמיד אנו מוצאים את עמנו עומד על פרשת דרכים. „ויגש אליהו אל כל העם ויאמר: ,עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים! אם ה׳ האלהים – לכו אחריו, ואם הבעל – לכו אחריו!׳. ולא ענו העם איתו דבר״. פסוק זה הוא סך־הכל של חיינו. ובכן, כשאדם מחליט להיות ולהשאר יהודי, הוא עומד עוד הפעם בפני צורך הברירה: איזהו היהדות שלו – היהדות של ארבע מאות וחמשים נביאי־הבעל או היהדות של הנביא האחד?... בעלת שני פרצופים היא נשמת אומתנו, ואם אנחנו אומרים להציל ולהחיות את היהדות, צריכים אנו להכריע, מה לשמור ומה להשמיד, מה לנטוע ומה לעקור. כי אצל אומה בעלת נגודים באומתנו לכל „הן״ יש „לאו״ בצדו ולכל בנין – סתירה, והבונים הגדולים של עמנו היו גם השוללים והמהרסים הגדולים.

וכאן מתחלת שאלת־היהדות האמתית, הפנימית. למלחמה בין הלאומיים והמתבוללים לא היה שום ערך אילמלא היתה בעמנו הכנה למלחמה זו: סלחמה בין שני העמים שבעמנו נופו. אי־אפשר לומר, שהנצחון על המתבוללים הברית כבר את עובדי־הבעל מתוכנו. מצבנו אינו פשוט כל־כך. לא רק שהיו בין המתבוללים, כמו שהזכרתי למעלה, אנשים שאי־אפשר לכנותם בשם בונדים, שהרי הם האמינו באמת ובתם־לב, שההתבוללות היא התקיימות יעודיהם של נביאינו, – וכשאנו באים לשפוט על נשמתם אין אנו רשאים לשפוט על דרכם בלבד, אם היתה הישרה באמת, אלא על כוונתם; לא רק זה מעכב אותנו להאמין, שכבר הוחלטה שאלתנו הפנימית, אלא גם ההכרה, שהשניות חדרה אל תוך נשמתו של כל אחד מאתנו ושכל אחד מאתנו חייב לגאול את עצמו.

בדבר זה, שהשאלה שלנו נכנסת אל חוג־החיים של כל אחד מאתנו, רואה בובר סימן מובהק, שהיא יותר משאלת־עם, שהיא שאלה אנושית. אמנם, כבר נתבשא הרבה פעמים הרעיון, שהשאלה היהודית היא שאלה אנושית; אך מה שטחית היתה כוונה הדברים האלה כמו שנאמרו לפנים

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

אצלנו! חשבו, ששאלת־היהודים נקראת כך שלא בצדק, שצריכה היא להקרא בשם שאלה נוצרית: על־ידי אחרים ננזרה הגזרה עלינו והאחרים חייבים להציל אותנו מן המצב, שלא אנו אשמים בו. אנו־רק החומר שיתגבל, רק האמום, שחייו נגזרו עליו מן החוץ. לא כן כוונתו של בובר כשהוא אומר, שהשאלה היהודית היא שאלה אנושית. רצונו לומר בזה, שהשניות היא השורש והטעם הפנימי של כל חיים רוחניים. ואם אפשר לומר, שכל עם ועם הוא באופן־מה ובמדרגת־מה הממל של האנושיות, הנה בחיי עמנו, בשניותו ושאיפתו לאחדות ברא לו רוח־האנושיות את ממלו.

והיהדות עצמה בראה לה את ממלה בספור על אדם־הראשון וחמאו. אמנם, גם הפרסיים ידעו את השניות. אבל שניותם היא שניות־העולם; השניות של התנ"ך היא שניות־האדם. שם פוחרים את חידת־העולם, וכאן כגלה האדם את עצמותו. ליהודי הקדמון אחד הוא העולם והשמן הוא רק עבד־ה'. אך האדם הוא שהתעמר באלהיו ונעשה לבעל שתי נשמות. ומשאיפתו לאחדות פנימית ברא לו היהודי את העולם האחד, מצא את הכח לאחד את כל ננודי החיצוניות בשורש ההויה. אחדות־אלהיו נעשית לו גאולה מתוך הקרע הפנימי שלו. זהו ההבדל בין הגאולה ההודית והגאולה היהודית. שם משתחרר האדם מחבלי העולם וכאן נעשה האדם לאחד; שם מקיץ האדם משֵנה ואחיזת־עינים; אצלנו הוא נשאר בעולמו, אך עולמו נעשה אחר על־ידי ההתחדשות־רוחו.

השאיפה לאחדות – לאחדות־האדם, אחדות־העם, אחדות־האנושיות ואחדות־העולם היא היא שהיתה מקור היצירה העברית, ומנקודת־מבט זו מראה לנו בובר את תמונת הגלות באור חדש. המלחמה בעד היחוד חדלה להיות פוריה. הצורה לא יכלה עוד לאחד את החומר. הגלות הוא נצחון החומר על הצורה. הקֶרַע בתוך החברה הישראלית, המלחמה בין אותם האנשים, שמצאו את אחדותם במלחמתם עם יצרם, ובין אלה, שהיו לשלל לנטיותיהם, המלחמה בין הנביאים והרשלנים, כבתה. הדאגה לקיום האומה חנקה כל שאיפה נדולה. היהדות הרשמית נצחה את היהדות הנבואית. הנביאים נעשו כופרים ופעולתם פעלה רק „מתחת לארץ". בעלי־מסתורין בנו בסתר את בנינם ומסרו את הלפיד מיד ליד, כדי שלא תכבה הנחלת וכדי שתשתמר הרציפות, עד שתתעורר נפש האומה ותבוא הגאולה.

וכי כבר בא רגע זה? ואיך נכיר את בואו? – על שאלה זו אי־אפשר להשיב תשובה ברורה: כי אין לנו אפשרות להעריך בעצמנו מה שנעשה סביבנו. רק אל אחת צריכים אנו לשים לב: הגאולה, שעליה מדובר כאן, היא נאולה פנימית ולא חיצונית. היא תבוא לא על־ידי אמצעים חיצוניים־יהיו מה שיהיו – אלא ע"י מהפכה שבלב העם. כל מלחמה מפלנותית היא, לכל היותר, הכנה לזו. נסתייע באותו הפסוק הנפלא, שלא אבר את יפיו על־ידי מה שנעשה לעתים קרובות פתנמם של רכי־הלב: „לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי". רוח חדש צריך להחיות את האומה. אבל האומה היא סך־הכל של היחידים. בידי כל יחיד תלויה, איפוא, נאולתנו. נאולת העם מוטלת על כל אחד מאתנו – זוהי המסקנה הנדולה של הדרשה השנית. כל אחד נואל את עמו כשהוא מרומם את עצמו, כשהוא מכריע את הכף לצד הטהרה נגד המומאה,

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.t0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

לצד החרות נגד העבדות, לצד הפורה נגד הבלתי־פורה. נטהר את העם, ננרש את המוכרים־והסוחרים מבית־מקדשנו, ניחד את נשמתנו! זוהי כל הפרוגראמה של היהדות ה.חדשה". מה דלה היא לעומת הפרוגראמות האחרות של מפלגתנו, ואף־על־פי־כן מה עשיר הוא תכנה נגדן!

אפשר שהרבה מן הלאומיים והציוניים לא יהיו מרוצים בפרוגראמה זו. היא שלילית יותר מדאי. היא מחייבת אותנו להכדל מכל הרשלנים שבנו, מכל אוהם האנשים, שיודעים רק לסבול את הנעשה ולא את העשיה. לנו יאמרו: כל זה הוא שלילי ואינו מספיק למצוא בעדנו את הדרך ולהראותו לעמנו. מהו התוכן החיובי של היהדות? – על שאלה זו משיב ב. בדרשתו השלישית.

היהדות אינה דת, ובודאי לא הבוא ההתחדשות שלנו על־ידי .תקוניהם" הדתיים של רבני־המערב. ה.ריפורמה" נדונה למיתה זה כבר מפני שרצתה לחדש את היהדות ע"י הקלות והנחות. ההתחדשות האמתית רוצה להחטיר ולא לַהֲקל. אבל גם הפרוגראמה הלאומית אינה מספקת בל זמן שמשאת־נפשה היא רק שנוי התנאים החיצוניים של חיי־העם. ובכן מה היא היהדות בחיבו? – היהדות היא פרוצס רוחני, פרוצס אחר, ואחדותו אינו מונחת בחמרו האחר, אלא בצורתו היחידה. היהדות אינה סכום של השקפות או מאמרים, אלא אופן־חיים, התנשמות הנטיות הטבעיות של תכונות־העם. לכל עם ועם יש תכונות, והעמים בעלי־הכשרונות נבדלים זה מזה במה שהם מנכירים ומעלים את תכונותיהם באותה מדה, שהתכונות הללו מולידות ערכים ומפעלים, שנעשים לחלק מן החיים הרוחניים של המין האנושי. החיים האלה נותנים לעם את זכות־קיומו. על כן אומר הפילוסוף הגרמני פיכטה: .והעם במובן העליון, הנקנה מנקודת־המבט של מראה עולם רוחני בכלל: הסכום של בני־אדם, שהם חיים בחברה ביחד והולכים ובוראים את עצמם מתוך עצמם תמיד בנוף וברוח, שעומד כולו תחת חוק מיוחד של התפתחות האלהי שבו. השתוף בחוק מיוחד זה הוא הוא שמאחד המון זה בעולם הנצחי, ודוקא מפני כן גם בעולם הזמני, ועושה אותו לאחדות טבעית". מהאימים לזה דבריו של בובר, שכל עם חי שני סיני חיים: חיי־שעה יחוסיים וחיי־נצח בספירות־הרוח של האנושית. ואין לך עם, שאצלו נראית יצירת הערכים הנצחיים באופן בולט כמו שהיא נראית בעמנו, כי אין עם, שחייו החולוניים מתנגדים תכלית נגוד כזה לחייו האבסולוטיים, כעם ישראל. חיי־השעה של עמנו הם חיי השפלות, החפזון, החַמָרנות, התכלית. ומן החיים האלה מתפרדים ונבדלים בזהרם ובהדרם חיינו הנצחיים. והעין החודרת אל עומק־הדברים רואה ומכירה, שכל הערבוביה של חיי־יום־יום שלנו הוא רק אחיזת־עינים ודמיון כוזב והממשיות היא לא כאן, אלא שם.

את הפרוצס הרוחני של עמנו רואה בובר בשאיפה להתנשמותן של שלש נטיות, שהן אחת בתכונת העם: האחדות, המעשה והעתיד.

שאיפתנו לאחדות – שָׁרשה בהכונת־העם מתגלה במה שהיהודי היטיב לראות תמיד את קשור המעשים מן המעשה הבודד. בשבילו היער הוא יותר ממשי מן העצים והים יותר מציאותי מן הגל. העדה נחשבת בעיניו יותר מן היחיד. ובכן רוצה היהודי לחדור בכל אל האחדות, המקשרת ומולידה את הרבוי.

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

רעיונות אחדות־אלהים, אחדות־העולם ואחדות־האנושיות נמשכו מהכונה עממית זו.

הנטיה השניה של חיינו הרוחניים היא המעשה. היהודי הוא מוכשר יותר לתנועה מלהרגשת־החושים. בחייו נחשב יותר מה שהוא עושה ממה שנעשה לו. ואת האדם הוא שופט על־פי מעשיו ולא על־פי חייו הפנימיים. על־כן נוסדה הדתיות שלנו על המעשה ולא על האמונה. נטיה זו היתה לברכה בחיינו הדתיים, אבל גם לקללה בחיים אלה. לברכה: היא הסבה, שאין אצלנו קרע בין בית־הכנסת ובין החיים, שאפשר לקדש את השם בכל מעשה, שנעשה לשם שמים; וכל מעשה אפשר שיהא נעשה בכוונה זו. אך התכונה המעשית נהפכה לדתנו גם לקללה: בסבתה נולדה אותה היהדות, ששמירת המצוות, שמירת „עשה!" ו„לא־תעשה!", נחשבת בעיניה לתוכן מספיק אף בשעה שהכוונה אינה מְלַוָּה אותה.—ואולם שאיפת המעשה של העם אינה רוצה ואינה יכולה להתאבן. כל דור רוצה לחיות את חייו שלו. ועל־כן מלאים דברי־ימינו מרידות בקפאון של הנטיה המעשית. למרום־נבהה הגיעה מרידה זו בשתי תנועות: בנצרות הקדומה (ולא בזו של עכשיו) ובחסידות. הנצרות הקדומה היא יותר קרובה לנו וליהדותנו מֻלְאוּתָן הדתות, שנקראות היום על שמה. וגם זהו מחזה יוצא מן הפסיחולוגיה הגלותית, שאנו בעצמנו הוצאנו את הנצרות הקדומה מדברי־ימינו רק מפני שהיא קשורה באופן חיצוני בנצרות של ההוה. יש שיועצים לנו היום להתקרב אל הנצרות. להם משיב המחבר: היסוד־היוצר של הנצרות היא היהדות, ואותו אנו נושאים בעומק־לבנו. ולשאר היסודות שבנצרות, לאותה הערבוביה של מנהגים ועיקרים, אין אנו רוצים להתקרב; ודבר זה אנו אומרים גם בתור יהודים וגם בתור אנשים. אבל — מוסיף המחבר — להשיב כך למסיתים שבינינו ומחוץ למחננו יש לנו רשות רק אם נצחנו את הפחד מפני התנועה הנוצרית ואם פָּנִינו לנצרות הקדומה את מקומה הראוי לה בדברי־ימינו הרוחניים.

כמובן, אין בובר סובר, שדרישה זו של פנוי־מקום תמלא על־ידי איזה כותב דברי־ימינו, שיעשיר את חבורו בפרק על הנצרות הקדומה. לא זו כוונתו. השאלה היא לא עיונית, אלא מעשית. המלחמה בעד רעיון חירות־הדעות צריכה להתחיל מחדש. הנשמה העברית צריכה להשתחרר מכל החבלים שנאסרה בהם. צריכה היא להכיר, שמרכז־חייה הוא בפנימיותה, ולא בהכרחה־עניינים, יהיה הכרח זה מונח בסביבה הנכריה או באיזו מסורת באה מן החוץ. האדם עצמו היא מקור תודתו.

הנטיה השלישית של היהדות היא רעיון־העתיד. מקורה בתכונת העם מתגלה במה שהיהודי חי יותר בעתיד מבהווה, יותר בזמן מבמקום. האמנות שלנו היא המוסיקה. עם ישראל הוא העם הקלאסי של התקוה ושל הזכרון. שופנהויער הלא על־כן שנא את היהדות. וכשם שיש לשתי הנטיות הקודמות שבארנו צד נהדר וצד של קטנות, כך יש שני צדדים כאלה גם בנטיה שלישית זו. כי בנטיה אל העתיד מונח גם אותו הבולטום לרכוש, שבו רוצים עתה סופרים כסומבארט לראות את כל עצם היהדות. אך נטיה זו הרי הולידה גם את הרעיון המשיחי, שהוא המחשבה היותר מקורית שלנו. אמנם, גם התקוה המשיחית

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uci.10073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

לא תמיד הגיעה למדרגה הראויה לה. הרבה פעמים ירדה למדרגה השפלה של תשוקות פרטיות או סערות מדיניות מהדורות של העם. אבל מכל הירידות הללו התרוממה המשיחיות העברית תמיד אל מובנה הטהור: אל גאולת־ההויה, שעליה נבאו נביאינו.

ואם צריך להחיות בחיינו את שתי הנטיות הראשונות, על אחת כמה וכמה שהמשיחיות צריכה לקום בתוכנו לחיים חדשים. באיזה אופן? — על שאלה זו משיב המחבר לא בבירור, אלא ברמיזה. אידיאה זו כוללת את המחשבות האחרות בתוכה וההקיימותה של שאיפה זו היא ההקיימותה של היהדות במלוא מובנה. ומי יעיז לומר, איזוהי הדרך, שבה ילך הרוח העברי בעתיד? אי־אפשר להשיב על שאלת העתיד. באופן סריטורי, כלומר: זו הדרך לכו בה. כי את הדרך יבחר לו כל אחד מאתנו. והמעורר אותנו לבחירה אינו יכול לדרוש אלא שכל אחד יבחר את דרכו ברגש האחריות הגדולה, ברצינות ועל־פי חוקו הפנימי שלו, ולא על־פי איזו תבנית חיצונית ושאולה. המשיחיות דורשת מאתנו, שנסב את עינינו מחיינו הפרטיים והיחוסיים ונשימן בחיים האבסולוטיים של עמנו. כי זוהי הטראגיקה היותר עמוקה של עמנו: שחיינו הנצחיים נפרדו מעל חיינו החולניים, עד שכל מה שהיה נשגב בלי מצרים בחיינו הרוחניים נעשה לאפיזודה חולפת בדבריימינו החיצוניים, — באלה דברי הימים, שאך אותם יודע קורא־הדורות השטחי. לעומת זה דורשת המשיחיות, שנכיר ונדע, שכל חיי־יום־יום שלנו הם רק הצל־העובר של חיינו האמתיים ושאין להם ערך אלא אם כוונתם לאותה הנצחיות, שאליה נמשכים כל מעשינו... המשיחיות דורשת, שהקדושה תחדור אל החולין שלנו, עד שנמצהמעשה היותר קטן יהיה הכנה לאותה ההבלית הקדושה, שאנו קוראים לה משיחיות ושהיא גאולת־ההויה בעצם. עוד הפעם בא איש אלינו וקורא לנו: „קדושים תהיו!"

כלום נשמע לו? כלום יש לנו עוד אוזן, שיכולה לשמוע ולהבין דברים כאלה? כלום יכולים אנו לענות עוד הפעם: „נעשה ונשמע" — כי זהו ההבדל הגדול שבין השקפתו של בובר ובין כל התיאוריות האחרות בדבר היהדות והיהודים. בובר מדבר לא על מה שיש, אלא על מה שצריך להיות. הוא אינו מחליט, שורם חיינו ישמוף לכאן או לשם: הוא מעמיד אותנו לפני הבחירה. גורלנו בידנו. על הלכות אחרות אפשר להתוכח, ובבר התווכחו עליהם כמה וכמה פעמים. „היהדות הוא סכום של וכוחים" — אומרת ניקה ברומאנו החדש של קאבאק. כאן, ב„דרשותיו" של בובר, לא נבראה הלכה חדשה להתווכח עליה: באן אפשר רק לעשות או לחדול. על כן אין תורה זו עומדה בשורה אחת עם ההשקפות האחרות. ואף זה — חוץ מכמה רשומים אחרים־הוא, לפי דעתו, מה שמקרב את יהדותו של בובר אל השנות דתיות. יהדותו אינה יהדות לאומית: היא יותר מזו. שהרי העם הוא — עובדה, ולא יותר. יפה אמר „אחד־העם" מתוך השקפה זו, שאינו מבין את השאלה, אם רוצה הוא להשאר יהודי, כמו שאינו מבין את השאלה אם רוצה הוא להשאר בן לאבותיו. השייכות לאיזה עם היא שלא במתפוון. אפשר לאדם לקרוא שמימה לעמו — שלא לשלם את חובותיו לאומתו, אך אי־אפשר לו לחדול מלהיות בנו. לא כן הדבר בנוגעליהדותו של בובר. כאן דורשים איזה דבר מאתנו; והבריה בידינו למלא אחר הדרישה

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/ucl.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

או לחדול. אמת הדבר, שכל יהודי, אם רוצה הוא או לא, ממשיך את השלשלת ההיסטורית שלנו. אבל זהו הדבר הגדול, שעליו הראה בובר: שיש שניות בנפשנו. ועל־כן אין להמשיך את השלשלת אל מנמתה הישרה בלי בירידה: לאן? —. אם שניות זו מובה לנו, היהודים, או לא,—על זה יתוכחו המתוכחים. העיקר הוא, שיש שניות כזו, ועל־כן נמשכת היהדות לא מעצמה, אלא מתוך החלמה תפשית ואבמונומית של המודים בה. זהו האופי הדָלִיניזוי. שיש ליהדותו של בובר. כי אי־אפשר שיָלד אדם באיזו אמונה: השייכוה אליה היא תמיד מפעלו התפשי של היחיד. וקורבה זו להשקפות דתיות אינה מקרית. אין ספק בדבר, שהשקפתו של בובר היא סינתֶזיה של הגרם הלאומי והגרם הדתי של היהדות. הלאומיות פרצה את הגדר הצרה של הדת, ורק על־ידי כן נתְנה האפשרות, שידברו המחרשים עוד הפעם בשם היהדות ושלא יהיו אנוסים לעזוב את מחננו. אבל אם נביד תודה לתנועה הלאומית, אל לנו לשכוח. שעל ידה עובנו את דרכנו ההיסטורית והתחלנו שואפים להיות עם ככל העמים, לא יותר, והתחלנו להסתפק בשאיפות עממיות־אָנואיסטיות ככל עם קטן אחר. ואנחנו עם גדול, ולנו שאיפות מחבקות־עולם, שאסור לנו להזניחן. לא זו הדרך של היהדות!—את משאת־נפשו של עמנו נבין רק אם נביר. שהלאומיות הצרה והגסה היתה רק מדרגה, שהיהדות צריכה להתרומם גם עליה. והתרוממות זו היא מין שֵיכה להשקפות־העבר באותו המובן, שבו אמר הֶגל, שכל מדרגה עליונה של ההתפתחות היא סינתֶזיה בין המדרגה הנמוכה ובין נגודה.

ד"ר הוגו בֶּרגמַן.

Generated at The Ohio State University through HathiTrust on 2026-11-06 04:59 GMT
https://hdl.handle.net/2027/uc1.l0073296469 / Public Domain in the United States, Google-digitized
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA